ODÚTELEPÍTÉSEK EREDMÉNYEI 1992-1995 KÖZÖTT. Az említett négy év alatt a sajóbábonyi Asszony-völgyben és közvetlen környékén történtek odútelepítések. Ezek eredményeiről adunk egy rövid kivonatos összegzést. A leggyakrabban kihelyezett odúk a ’B’ típusúak voltak. Ezekben a domináns költőfaj a széncinege (Parus major) volt, utánuk a kék cinege (Parus caeruleus) és a csuszka (Sitta europaea) következett. Egy alkalommal a seregély (Sturnus vulgaris) is fészkelt ebben a típusban. Az emlősök közül a mogyorós pelék (Muscardinus avellanarius) és az erdei pelék (Dryomys nitedula) többször is elfoglalták ezen típusokat. Sajnos a kevésbé kedvelt lódarazsak (Vespa crabro) is gyakori lakói voltak ezen odúknak. A kihelyezett ’C’ típusú odúk minden esetben üresek maradtak. A ’D’ típusú odúkat, főleg a füleskuvikok (Otus scops) részére szántuk, ez változó sikerrel valósult meg. A leggyakoribb lakói a mezei verebek (Passer montanus) és a lódarazsak lettek. Bár füleskuvik költés minden évben volt az odúkban, de sikeres kirepülést csak néhány esetben regisztráltunk. Viszonylag gyakran nyaktekercs (Jynx torquilla) fészkelt benne és az erdei pelék is többször használták. Végül említést kell tenni a gyakori emberi kártételről, az odúk 30-40 %-át tették tönkre vagy lopták el az említett időszak alatt.

Vizslán Tibor, Belencsák László, Zombor Barnabás

BOTANIKAI ÉS ZOOLÓGIAI ÉRDEKESSÉGEK ÉS RITKASÁGOK A JÁSZSÁGBÓL. Az 1997-ben alakult jászberényi Élővíz Természetvédelmi Egyesület (ÉTE) már eddigi működése során is számos érdekes és értékes megfigyelést végzett a Jászság területén. Ezek fontosabbjairól az alábbiakban számolok be társaságunk kutatóinak nevében.

1./ Jászfelsőszentgyörgy „fölött”, ÉK-i irányban található a Zagyva-holtágakkal szabdalt „Lucskos-erdő”: Salicetum albae-fragalis és Fraxino pannonicae-Ulmetum társulás, számos igen

öreg és – valószínűleg már telepített – fiatalabb Quercus robur példánnyal. 1998 áprilisában Mester Árpád és Vidra Tamás mintegy 150 példányos epergyöngyike (Muscari botryoides MILL.) csoportot fedezett fel az aljnövényzetben, amelyek ismereteink szerint a növényfaj első jászsági adatai.

2./ Ugyancsak Jászfelsőszentgyörgy közigazgatási területének része a községtől délre elterülő, de már a Hajtához tartozó „Érmelléknek" is nevezett területrész. Különböző fanemekből ültetett idősebb-fiatalabb erdőségek és (elsősorban kertészeti) szántók bonyolult mozaikossága jellemzi, amelyek közül kiemelkednek az általunk „nyolckosboros"-nak titulált tölgyesek, az ún. régi pesti út két oldalán, a Hajta-pataktól délre. Az alábbi fajok szépszámú populációit találtuk:

Cephalanthera rubra RICH.:eddig egyetlen foltban, mintegy 80 (!) tő.

C. damasonium DRUCE: nem csak tölgyesben, de nyárasokban és elszórtan akácosokban (egykori tölgyesek helyén?) is megtaláltuk, állományai ezrekre tehetők.

C. longifolia FRITSCH: előfordulása átlag megegyezik az előző fajjal, de annál szétszórtabb és úgy tűnik némileg kevesebb egyedszámú.

Epipactis microphylla SW.: mind közül a legelterjedtebb és leggyakoribb. A jászberényi Hajta-mocsár természetvédelmi területig e patakszéli füzesek kivételével szinte minden ligetben és erdőben jelen van, ahol a talaj még nem szikes. Összpéldányszáma tízezrekre tehető!

E. helleborine CR.: helyi elterjedése ugyancsak hasonló a C. damasonium DRUCE –hoz, az egyik korosabb tölgyesben pedig feltűnően gyakori is.

E. muelleri GODFERY: több helyen – még mocsárszéli szikesdő talajon is! – megtaláltuk. Előfordulása kissé szaggatott, itt-ott azonban foltszerűen jelentősebb egyedszámú. Jelenlétének külön érdekessége, hogy hazánkban eddig csupán 5 helyről ismeretes, azok sem alföldiek.

Listera ovata R.BR.: a semmi más fajjal össze nem téveszthető Orchideánknak eddig mintegy 20 példányát találtuk, mindig csak kiterjedtebb és zártabb tölgyesek alján.

Neottia nidus-avis RICH.: eddig talált egyedei (kb. 10 tő) előfordulása megegyezik a Listera ovata R.BR. Fajjal.

Megjegyzés: Az említett, váltakozva sorakozó erdőségek zöme koruknál és mai állapotunknál fogva féltermészetes kultúrerdőknek minősíthetők. Úgy véljük az ős-Zagyva ezen hullámos felszínű, mocsaras mélyedésekkel és száraz, löszös homokhátakkal tarkított része még számos botanikai – és talán zoológiai – meglepetéssel szolgálhat (pl. ezektől kb. 6 km-re tenyészett a nyárfaültetéssel kipusztított Sternbergia colchiciflora W.et K. is!), ezért a térség behatóbb vizsgálatát folytatjuk, s eredményeiről egy külön tanulmányban fogunk beszámolni.

3./ A fekete gólya (Ciconia nigra L.) rendszeres jelenléte a Hajta-mocsár természetvédelmi terület légterében 1987 óta ismert. Közeli fészkelésére azonban nem gyanakodtunk. Felfedezése Mester Árpád tanárhoz kötődik, aki az előzőekben említett „nyolckosboros" erdők egyikében 1998 nyarán botanikai felméréseket folytatván, észlelte a fák közül kirepülő madarat. Ezt követően a tölgyes-nyáras határán az egyik Populus canescens fán a fészkét is megtalálta: fiókák jelenéltét sem akkor, sem később már nem tapasztaltuk. A szemközti tanyagazda elmondása szerint fokozottan védett madárfajunk 4 vagy 5 éve fészkel azon a helyen: a jövőben utódnevelését figyelemmel fogjuk kísérni.

4./ Az erdei béka (Rana dalmatina BNPRT.) ökológiai igényét nem kifejezetten elégítik ki a szárazabb mikroklímájú homoki erdők. Meglepetéssel tapasztaltuk, hogy a Hajta ezen fölső térségében gyakoribb, mint a barna ásóbéka (Pelobates fuscus LRNT.). Elsősorban tölgyesekben, de különböző idősebb nyárasokban is számtalanszor láthattuk, olykor még a néhai mocsárrészek víz nélküli magassásosában is megtaláltuk. Ezért tervezünk valamiféle nem ártalmas jelöléses módszerrel populáció-számlálást az elkövetkezendő években. Ugyancsak jelentős számú népességét találtuk az alattyáni Bereki-erdőben is.

5./ Az alattyáni Bereki-erdő élővilágáról e kötet hasábjain külön dolgozatban számolunk be. Itt, csak mint különösen fontos botanikai adatot említjük: a szikes-erdei rét és tölgyes határsávjában a ligeti csillagvirág (Scilla vindoboniensis SPETA) mintegy 600 töves állományát találtuk meg 1998 áprilisában, amelyek szintén első jászsági adatai a növényfajnak.

6./ Mind a Zagyva, mind a Tarna folyóban megjelent a tarka géb (Proterorhinus marmoratus), ami jól illeszkedik a különböző géb-félék természetes vizeinkben az utóbbi években produkált terjeszkedési folyamatához. Először 1997-ben figyelt fel Kovács Norbert tagtárs e kis halfajra, azóta szinte minden mintavételezés alkalmával előkerül. Tömeges előfordulása azonban „régebbi" itt létét sejteti.

7./ 1998. XI. 7.-én a Jászberényt Nagykátával összekötő 31-es főúttól délre, az ún. Árvai-tanya mögötti legelő mélyebb részén elhelyezkedő cca. 1,5 ha-os szikes vízálláson 2 pld. énekes hattyút (Cygnus cygnus L.) figyelt meg Vidra Tamás és Magda Andrea. A madarak naplemente előtt kb. 1 órával érkeztek K-i irányból, majd rövid úszkálás után a vízből kiálló egyik szárazulaton tollászkodtak. Szabad szemmel is feltűnt bütykös hattyúhoz mérhető termetük, 24x-es nagyítású távcsővel biztosan megfigyelhető volt sárga csőrük, illetve csak a csőr elülső részére kiterjedő fekete folt. Másnap hajnalban fotózás céljából ismételten felkeresték a területet, de a madarak akkorra már eltávoztak.

Az ÉTE tagjai nevében:
Buschmann Ferenc